

KÁNTÁS BALÁZS

Az irónia hármassoltára, plusz egy prózai ráadás?

Kritikafüzér Nyerges Gábor Ádám eddigi négy könyvéről

1. Fáj-e az irónia, ha érzéstelenítjük?

A *Helyi érzéstelenítés* című verseskötetéről

Nyerges Gábor Ádám elsősorban alanyi költő. Első kötete¹ fegyelmezett válogatás eredménye, s több év lírai termésének minden bizonnyal legjobb darabjait foglalja magában. A fiatal költő első olvasásra az Orbán Ottó által megkezdett szubjektív, s emellett kissé pedig ironikus-önironikus hagyományt igyekszik folytatni verseiben.

Nyerges első kötetének idestova ötven verse három nagyobb ciklusra tagolódik. Az első, kissé talán bizonytalankodásra utaló *talánok és volnák* című egység voltaképp nem más, mint a fiatal költő önmagával való számvetése. Nyerges nem patetikus, lírai énjét felnagyító alkotó – éppúgy tud a legfinomabb, s egyszerre legcsípősebb iróniával vallani a világról és valaki másról, miként önmagáról. A kötet nyitóciklusában, például a *Rég bezárt*, a *Villany*, vagy a *Puha szavakkal* című költeményekben a lírai beszélő saját személyiségét elemelve, rétegekre bontva szabályos ön-dekonstrukciót hajt végre. A ciklus utolsó, *Karthágó* című, négy kisebb egységre tagolódó költeményében pedig, mely a kötet egyik nagy versének is tekinthető, a költő voltaképpen tanáráról, Lovrity Endréről emlékezik meg.

A kötet második ciklusa stílszerűen a *valami más* címet viseli, s valóban, ezek a versek kissé másmilyen hangnemben szólalnak meg, mint a kötet nyitóciklusa. Habár a Nyergesre jellemző szokásos iróniával és öniróniával vegyítve, de itt már megjelenik a szakralitás, az Isten keresése, többek között a *Ragadozni* és az *A. I. válasza tizenhatodik megkeresésemre* című szövegekben. Néhány vers erejéig Nyerges még a közéleti költő szerepét is magára vállalja, és bár itt sem vetkőzi le a rá jellemző iróniát, áttételesen, szimbolikusan, de kész reflektálni az aktuális közállapotokra, példának okáért a *Kasszandra*, a *Kalandorok kímélete* és a *Tapintsál úgy* című versekben.

A harmadik, *rendeltetés szerint* című ciklus tartalmazza a közéleti költői szerep részbeni felvállalása után talán elengedhetetlen magánéleti verseket, melyek között nem kevés

¹ Hivatkozott kiadás: NYERGES Gábor Ádám, *Helyi érzéstelenítés*, Budapest, Orpheusz Kiadó, 2010.

szerelmes vers is található. Nyerges beszélője itt is kendőzetlen iróniával és öniróniával szólal meg, sokkal kevésbé az érzelmeké, mint a másik és az én ön-analíziséé a főszerep. A *Muszájkatullusz*, *Muszájleszbia* és a *Muszáj* című versek voltaképpen egy szakítás narratíváját az olvasó elé tárva idézik meg játékosan az antik szerelmi költészet hagyományát, s bár alaphangulatuk inkább komolynak mondható, a humor úgy tűnik, még e szélsőséges érzelmi helyzetet is sokkal elviselhetőbbé teszi. Nyerges beszélője mintha erőt merítene abból, hogy megfosztja önmagát a tradicionális költői pátoztól és felnagyított költői éntől, s még arra is képes, hogy önmagából lírai bohócot csinálva a saját nagyon is emberi fájdalmain nevet. A záróciklus kiemelkedő verse talán a *Szemeszterek a purgatóriumban*, mely tíz részre tagolt hosszúvers voltaképpen az önkeresés – ön-újramegtalálás narratívájaként olvasható. A kötet záróverse, a *Vörösnek Jordanról és Mengyelejevéről táviratilag* lezárja az utolsó ciklusban ábrázolt disszonáns, szakításba torkolló szerelmi kapcsolatot, s az iróniába rejtett fájdalom ellenére mintha valamiféle megnyugvást, belenyugvást is sejtetne:

„VÉGÜL AZTÁN SOSEM KAPTAM VISSZA
 MIKOR MÁR MAJDNEM MEGLETT A CSERE
 A HERNER VISSZAKOZOTT
 KÉRDEZTEM MIÉRT
 ELVIGYORODOTT MRRT ANNYIRA KELL NEKED

*

*ma viaszasandítottál rám az ajtóból
 mint akinek van arra még egy lezáratlan ügye*

*aztán világámentél a világvégire
 de legalábbis ki a kapun*

egyremegy”

A *Helyi érzéstelenítés*, miként címe is sugallja, olyan költészet hordozója, mely az érzelmeket az iróniával, a játékosággal fedi el, mondhatni minden versben helyileg érzésteleníti a költőt és az olvasót. Ezt a fajta lírai beszédmódot erősítik a helyenként felbukkanó elmés szójátékok, illetve a kiváló formakultúrával rendelkező fiatal költő erős

rímei. Nyerges szinte ugyanolyan jól tud klasszikus, kötött formákban megnyilatkozni, miként szabadversben, s e képessége fiatal korához képest sokoldalú lírikussá teszi.

Úgy vélem, Nyerges Gábor Ádám verseinek ereje elsősorban a költői beszédmód őszinteségében, s az önirónia áldásos képességében rejlik, az őszinteség, a kötetbe válogatott versek szokatlanul autentikus jellege pedig a fiatal költő első kötetét a legifjabb kortárs magyar irodalom illusztris darabjává képes emelni. Nyerges mindenképp egyike azon ifjú költőknek, akiknek alkotói fejlődését érdemes a jövőben figyelemmel kísérni, hiszen már első kötete is talán egy majdani jelentős költészet ígéretével kecsegteti olvasóit.

2. A fiatal költő sokat markol... ..de nem eleget

A *SzámVetésForgó* című verseskötetéről

Nehéz helyzetben van az a kritikus, aki érvényes és elfogulatlan állításokat akar tenni Nyerges Gábor Ádám második, *SzámVetésForgó*² című verseskötetéről. A fiatal költő körülbelül három vékonyabb vagy két átlagos vastagságú verseskötet terjedelmében adja az olvasó kezébe legújabb verseit, melyről úgy gondolom, magában is meghökkentő, de legalábbis az érdeklődést felkelteni szándékozó gesztus. E téren, úgy vélem, a vállalkozás még sikeres is, hiszen az élénksárga borítóval ellátott, mintegy 180 oldalas kötet első ránézésre igencsak impozáns, s egy ilyen fiatal szerző részéről nagy kuriózumot ígér az olvasónak.

Am ha belelapozunk a könyvbe, a tíz nagyobb ciklusra tagolt versanyag tematikája – és egyben színvonala – igencsak vegyes. A kritikus egyszerűen nem hiszi el, hogy két év alatt, az első, *Helyi érzéstelenítés* című kötet megjelenése óta ennyi jó verset sikerült volna írni, s a materiát töviről hegyire végiglapozva bizony ezen impressziójában nem is csalatkozik.

A költő, a Nyergesre oly jellemző nyelvi iróniával, invokáció helyett egy *Énvokáció* című poémával indít, ezután következnek a ciklusok: *korpa között*, *Himnuszok (10 db, bontatlan csomagban)*, *számvetésforgó*, *tojáshéj*, *humán erőforrás*, *Levél egy idősebb pályatárshoz – helyett*, *variációk egy téblábra*, *melléütesek*, *dunszt*, *kerekeket forgatni*. E blokkok visszatérő motívumai az olykor már-már erőltettségbe átcsapó irónia és önirónia, a beteljesületlen szerelmek, a költészet mibenlétéről és az írásról való elmélkedés (meta-poétika?), valamint a nagy előd, Orbán Ottó előtt való tisztelgés, az általa megteremtett hagyomány folytatásának kísérlete. A második, *Himnuszok (10 db, bontatlan csomagban)* címet viselő egység talán – sajnos – a kötet egyik legsutább része, ahol a fiatal költő hosszú

² Hivatkozott kiadás: NYERGES Gábor Ádám, *SzámVetésForgó*, Budapest, Tipp-Cult Kft, 2012.

versekben, mesterséges-ironikus pátosszal, nyelvi játékok tömkelegével szólít meg személyeket, fogalmakat vagy önmagát... Ezzel még nem is volna semmi baj, ha a szövegek jó részéről nem sütné egyfajta túlírtág. Nézzük meg példának okáért a ciklus egyik rövidebb, *Himnusz a Kényszerhez* címet viselő darabját:

Himnusz a Kényszerhez

Ó Kényszer!

szekrény szérkeny szérkeny szerkeny

Lásd, kegyedből már mióta az eszemet tudom

modut domut mudot dumot todum tumod dutom dotum

motud mutod

ezekkel múlatom fejben az időt

zidőt ződít ződőt zidit

s így hallgatom míg én vagy mások beszélnek

nekszel nékszel nékszel nekszel

s tudom, sosem felejtem bölcsőmnél susogott esküd

küdes kedüs küdüs kedés

miszerint e sok-sok felgyűlt karakterből

bölter beltör böltör belter

egyszer még tumor lesz

leszmor losmer loszmor leszmer

ha egyáltalán megérem

rem é lem nem é lem nem rem é lem

Itt a szavak kombinatorikai átalakításán, a nyelvjátékon túl, poétikai szempontból, úgy vélem, nem sokat kap az olvasó. Ami vicces, bravúros akar lenni, inkább erőltetetté válik, meggyengítve az egész szövegblokk alapkoncepcióját. A kényszer, mint megszólított fogalom már magában ironikus akar lenni, az irónia túlادagolása azonban benyomásom szerint egyszerűen megöli a verset, ami kevésbé túlírtva talán még működhetne is – ez a tendencia pedig számos helyen megfigyelhető a kötetben.

Amennyiben nem Nyerges Gábor Ádám vízesésszerűen gördülő, szinte az olvasó arcába folyó hosszúverseit vesszük szemügyre, hanem a rövidebb, fegyelmezettebben szerkesztett darabokat, rögtön az a benyomásunk támadhat, hogy ezek azok, amelyek jobban működnek

poétikailag. Vegyük példának okáért az *Adó-vevő* című poémát a *számvetésforgó* című ciklusból:

Adó-vevő

számom (19890220)
most homlokomra írva
izzadt
bőrön elkenődött tinta
bár az
esélyek igen csekélyek
számot adok-veszek cserélek

darab- (1)
számom íme ennyi maradt
várook
mennyi lesznek majd ez alatt

Ugyan nem nagy versről van szó, s az irónia/önirónia itt is erősen dominál, mindenképpen kiemelendő, hogy itt a fiatal költő hitelesen, átélhetően vet számot önmagával és addigi életével – miként a ciklus és a kötet címe is sugallja –, és nem ír le többet, mint amennyit kell. Ebből is láthatjuk, hogy bár olykor a szerző tolla megered és szinte nem ismer korlátokat vagy szerkesztési elveket, a fiatal lírikus képes a feszes, fegyelmezett formában való lírai megnyilatkozásra is.

Ugyanakkor van a rövid, minimalista verseknek is egy csoportja a kötetben belül, melyben túlteng az irónia, ide tartozik például a *Limerik ezt közölni?* címet viselő limerikfüzér a *tojáshéj* cikluson belül. Ennek záródarabja az *Önélkép* című ötsoros, melyben a fiatal költő önmagát gúnyolja ki önnön írásra való képtelenségét hangsúlyozva, ám ez is inkább erőltetettnek hat, semmint humorosnak, hiszen ha megnézzük a terjedelmes kötetet, láthatjuk, hogy a költő bizony-bizony tud írni, nem is rosszul, igaz, olykor meglehetősen felemás színvonalon:

Önélkép

*Élt egyszer egy dölyfös költő, Gábor,
 azt hitte, hogy tud írni magáról
 legalább egy limeriket
 vagy kroit vagy melyiket,
 de nem.*

Nyerges itt megint nevetetni próbál a komédiás arcát/álarcát magára öltve, azonban a vers ez esetben túl hamar lezárul, s a túlادagolt irónia sem menti meg attól, hogy önmagába fulladjon.

Nyerges kötetének egy másik fő csapásiránya a fiatal költő poétai mestere, Orbán Ottó emlékének és költői életművének való tisztelgés. Intertextusok tucatjait találhatjuk a könyvben, melyek főleg a kései Orbán Ottó-életmű profán hangvételben íródott alkotásaira referálnak, ugyancsak nem kevés iróniával fűszerezve. Ennek a célnak Nyerges egy egész ciklust szentel *Levél egy idősebb pályatárshoz – helyett* címen, vízesésként hömpölygő, olykor immár a szerkesztetlenség/túlírtság jegyeit magukon viselő hosszúversek formájában. Ezek első darabját olvasva láthatjuk, hogy e ciklus sem mentes a kissé túlادagolt iróniától:

1. A feltámadás elmarad

*Temető, köd, éjszaka. Adott esetben némi távoli huhogás.
 Finom neszek az avarban. Megsárgult levelek törései.
 Közeledő, amorf árny. Viseltes ballonkabát, kötött sapka.
 Elnézést. Suttogva. Elnézést. Valamivel emeltebb hangon.
 Művé... Köl... Szerk... Orb... Orbán. Orbán Ottó Urat keresem.
 Szél halk surrogása. Esetleg ismét némi dramaturgiai bagoly.
 O... Orb.. Izé, Ottó? Én csak... Én... Itt vagy? O... Orbán Úr?
 Temető, köd, éjszaka. Surrogás, avar, baglyot most inkább ne.*

Ballonos árny el.

A költői fikció szerint Orbán Ottónak a posztmodern irónia jegyében fel kellene támadnia és borzadva körülnéznie napjaink kortárs irodalmi életében, ám még ez a feltámadás is elmarad. A ciklus színdarabszerű, színpadi utasítást tartalmazó első darabja ugyancsak mintha egy kissé túlzott, mesterkéltnak akarná megidézni a nagy költőelődöt, aki végül is ugyan feltámad, de miként a ciklus végén olvashatjuk, *még mindig halott*. Ez talán arra is utalhat,

hogy a legifjabb költőgeneráció nem igazán képes a nagy előd által kijelölt tradíció útján továbbhaladni?

A versek, melyek a *SzámVetésForgó* című kötetben talán a legkiemelkedőbbek, s egyúttal a leginkább mentesek a sokhelyütt túlادagolt iróniától, s a legnagyobb lírai erővel, őszinteséggel szólalnak meg, azok megítélésem szerint Nyerges Gábor szerelmes versei, mint például a *Mint plüssállat* címet viselő szöveg a *variációk egy téblábra* című ciklusból:

Mint plüssállat

*szeress úgy is ha rossz vagyok
mert sokkal jobb már nem leszek
szeress azért hogy egyáltalán vagyok
mert ki tudja lesz-e még aki majd megszeret*

*szeress úgy is ha jó vagyok
és nincs okod haragudni
akkor is szeress ha néha jól vagyok
ha nincs baj és elfelejtek róla hazudni*

*szeress úgy is hogy nem vagyok
úgy mintha csak képzeletben
mintha azt képzelnéd magányos vagyok
én meg azt hogy te lehetnél akit szerettem*

*szeress úgy is ha rossz vagyok
mert nem lehetek jó hozzád
innen fogod tudni hogy még vagyok
a fájdalomból mint plüssállat ha foltozzák*

Itt, ugyan Nyerges szintén intertextust alkalmaz egy jól ismert dalszöveget citálva, a vers mentes marad mindenfajta bravúrra való törekvéstől, öncélú nyelvi játéktól és sallangtól, és megnyilvánulhat benne a kendőzetlen őszinteség, ez pedig meglehetősen nagy lírai erőt kölcsönöz a szövegnek. A költő nem ad mást, csupán önmagát, nem bújik maszk mögé, s talán ez a fajta őszinteség jobban is áll neki, mint a hosszúverseken végigívelő játékoság,

irónia és önirónia. Hozzáteszem, ugyanez a tendencia érvényes a *dunszt* című, utolsó versciklus szikár, lényegre törő, már-már katonai fegyelemmel megírt szabályos szonettjeire, ahol Nyerges nem használ több szót, mint amennyi feltétlenül szükséges, nem írja túl magát, hanem csupán azt mondja el igencsak hitelesen, amit költőként magáról, a másikról, a létről gondol. Eminens példaként szolgálhat erre a ciklus utolsó szonettje, a *Rötúr*:

Rötúr

*csak átmeneti állapot
 hogy most már mindig csak veled lesz
 hogy amit még jelentesz
 magadnak benne láthatod*

*mint szelídített állatot
 szoktat egypár szürke ketrec
 magadhoz amit szerethetsz
 mint a náthát még elkapod*

*az utolsó szalmaszálakat
 másik kézzel az egyiket
 kiegyenesítesz száj alatt*

*maradt ráncokat centiket –
 a bőrödön rötúr áthaladt
 érzelem többé nem siet*

Ebből a poémából is láthatjuk, hogy Nyerges Gábor Ádám nem csupán posztmodern formaművész, miként az egyes versein látszódik – s a kötetben, miként említettük, szép számmal találhatók ilyenek –, hanem olyan szerző, aki a formát nem csupán öncélúan tudja használni, de képes azt komoly tartalommal is megtölteni. Megítélésem szerint sokkal jobban tette volna, ha az irónia posztmodern poétikájának túlادagolása helyett inkább ebbe az irányba vitte volna el terjedelmes kötetét, s ily módon sokkal kevesebb lett volna benne a töltelékszöveg.

Szinusz

*tarts most már inkább könnyedén,
 lebegtess szemed felszínén,
 szűrj át magadon tisztán,
 és oldj fel bennem aztán,
 legyél velem, ha kérlek,
 folyj az erembe vérnek,
 dobogni egymás felszínén,
 egyszer te, egyszer én*

Ez a rövid, a kötet utolsó ciklusának, a *kerekeket forgatni* címet viselő szövegegyüttesnek a vége felé található minimalista vers ugyancsak arról tanúskodik, hogy a sokhelyütt a szóáradatnak, iróniának és formakényszernek engedő fiatal költő bizony képes filozófiai mélységekbe is merülni, e képességét azonban a kötet összterjedelméhez képest ritkán csillogtatja meg. Alapvető probléma a *SzámVetésForgó*val, hogy egy mindössze huszonhárom éves költő talán még nem tart ott, tán még túl fiatal ahhoz, hogy bármivel is *számot vethessen*. A szándék, mely szerint második könyve keretében egyúttal talán rögtön a harmadik kötetét is kiadja a kezéből, a „nagy dobás”, a szakma figyelmének felhívása persze érthető és értékelendő, sőt, még nagy bátorságra is vall egy ilyen ifjú szerző részéről. Elhanyagolhatatlan és ellentmondásos tény ellenben, hogy Nyerges Gábor Ádám olykor meglehetősen olcsó lírai megoldásokat alkalmaz, sok szöveget megítélésem szerint pusztán tölteléknek használ, időnként túlzottan elkomolytalankodja a dolgot, második kötete így módon meglehetősen felemás teljesítménynek könyvelhető el. Jobb lett volna talán egy fegyelmezettebben szerkesztett, a versanyag felét-harmadát egyszerűen kihagyó, szerényebb, ugyanakkor poétikailag súlyosabb kötet másodikként való publikálása, esetleg a 180 oldalas könyv kettébontása, s a kettébontott anyagot ugyancsak megszűrve két kisebb terjedelmű verseskötet olvasó elé bocsátása. Persze ahány költő, annyi poétikai, szerkesztési és kötetkompozíciós elképzelés, annyi publikációs intenció.

E felemás, sok töltelékszöveget tartalmazó kötettel, úgy vélem, a fiatal költő mindenképpen sokat akar markolni, ám önnön fegyelmezetlenségéből kifolyólag sajnos keveset fog. Bízhatunk benne azonban, hogy a kortárs fiatal magyar líra tehetséges képviselője, Nyerges Gábor Ádám, akiben véleményem szerint mindenképpen megvan a lehetőség arra, hogy komoly, kiérlelt költészetet tárjon olvasói elé, egy esetleges további,

harmadik kötetében már levetkőzi a felesleges sallangokat, és csak annyit mond/ír, amennyi feltétlenül szükséges, s az igencsak ellentmondásos második kötet után immár egy fegyelmezett, kérielt következő verseskönyvvel lép az irodalmi nyilvánosság elé.

3. Az ál-népiességtől a metrikai bravúrokgig, avagy több, mint irodalmi poén?

A Petrence Sándor álnéven írott *Fagyott pacsirta* című kötetről

Érdekes helyzetben van az a kritikus, aki – bármennyire is humoros irodalmi megnyilvánulásról van szó, természetesen a kellő komolysággal – érvényes állításokat akar tenni egy olyan szerző művéről, aki valójában nem létezik.³ Egy magát egyelőre megnevezni nem kívánó kortárs költő frappáns irodalmi vállalkozásra szánta el magát: megteremtette irodalmi alteregóját, Petrence Sándor kortárs ál-népi költőt, s a fiktív, ugyanakkor valamennyire mégis valós kispocsolysági (természetesen ez a falu sem létezik a valóságban) paraszt bácsi, azaz saját szóhasználatával *mező gazdasági vállalkozó* versei a 2013-as könyvhétre meg is jelentek a PRAE.HU gondozásában, *Fagyott pacsirta* címen.

A kötetnek külön érdekessége, hogy Petrence Sándor figurája és lírája, bármennyire is egy élő kortárs költő fiktív alteregója, hosszú előzményekre tekint vissza az irodalmi életben belül – álnyelvjárásban írott ál-népies verseit az elmúlt években vezető lapok közölték, a figura pedig ugyancsak ál-nyelvjárásban, direkte rontott helyesírással kiterjedt levelezést folytatott számos folyóirat-szerkesztővel. A kötetben e levelezésekből is olvashatunk részleteket, ily módon pedig részben élénk tárul e különös lírai perszóna életre hívásának története is.

A Petrence-jelenség (?) persze, miként azt jól tudjuk, korántsem előzmény nélküli a magyar irodalomban – gondoljunk csak a nem is olyan távoli múltban Parti Nagy Lajos női alteregójára, Sárbogárdi Jolánra (akinek leveléből egy részlet egyébként a *Fagyott pacsirta* hátlapszövegéül is szolgál, vagy a Petőcz András által számos folyóirat-publikációtól egészen egy kötet erejéig életre hívott fiktív, ugyanakkor az irodalmár szakma számára egy ideig egészen valósnak ható fiatal költőnő, Mecseki Rita Eszter esetére. Még maga a cím is lehet nem is annyira implicit utalás Parti Nagy Lajos *A fagyott kutya lába* című novelláskötetére. A szereplírának és / vagy -prózának eme már-már valóságba átcsapó művelésének, nevezetesen annak, hogy a szerző nem csupán álnéven publikálja műveit, de irodalmi alteregójának fiktív életrajzot kreál, kollégákkal folytat kiterjedt levelezést, interjút ad (Petrence Sándorral már

³ Hivatkozott kiadás: PETRENCE Sándor, *Fagyott pacsirta*, Budapest, PRAE.HU, 2013.

ilyen is készült), másodlagos identitást és idiolektust kreál magának, kortárs magyar irodalmunkban is mondhatni, hogy megvan a stabil hagyománya. A névválasztás sem véletlen, hiszen Petőfi Sándor volt az, aki a magyar műköltészetben talán először valósította meg sikeresen a népies regiszter természetes, nem pedig láthatóan konstruált használatát, így mikor a szerző ravasz módon kiötölte alteregóját, erre is bizonyára gondja volt. (Ha már egyszer ál-népi költő, akkor feltétlenül legyen Sándor...)

A fiktív szerzői életrajzhoz a kötetben fiktív kronológia is társul. Petrence Sándor keletkezési sorrendben adja közre ál-népies *kűtteményeit*, kezdve korai verseivel, *mejeket rencerint hajnalba írt*, majd ezeket követik az „Öreg” népi *köttő, író házasságrú* írott versei, majd a további versek, illetve végül a kései versek, melyeket Petrence Sándor *elíg kísűn írt*. Összességében a kötet verseit olvasva az a benyomásunk támadhat: te jó ég, mekkora irodalmi poén az, amelyet éppen a kezünkben tartunk!

Vágó kép

*Levágtam a kakast,
levágtam a tyukot,
levágtam a disznyót,
azír ijen nyugodt*

*levágtam a lót is,
de aszt viletlenül,
na edd a lólevest,
mielőtt még kihül.*

Ilyen, olykor nem csupán ál-népies, népdalszerű, s mindezzel együtt verstani virtuozitásról számot adó, hanem szürrealitásba csapó versszövegekkel találkozhatunk rögtön a kötet elején. A Petrence-versek főként komikus-ironikus helyzetdalok, illetve jórészt ál-tájversek, melyek első olvasásra tűnhetnek ugyan öncélú, helyenként talán erőltetett irodalmári humorizálásnak, ugyanakkor e nyelvi bravúrokkal teli költemények mélyebb olvasatot is lehetővé tesznek az ironia alakzata felől. Egyik erényük, hogy a szereplőira tradíciójának és a mára avíttasnak, idejétmúltnak ható népi(es) költészet játékba hozásán túl rávilágítanak azokra a sztereotípiákra is, amelyek főként a városi értelmiség körében talán még ma is élnek a vidéki emberekről.

A vidékről alkotott sztereotípiák kifigurázása által pellengérre kerül a népi-nemzeti (népnemzeti?) irodalmi hagyomány is, ezáltal pedig, bár nagyon sokszoros áttétel révén, de a Petrence-versek mintha elmennének a politikai töltetű költészet irányába is, a maguk módján egész-egész komoly tartalmakat közvetítve – bár talán e lehetőség felvetése már túl merész interpretáció.

Petrence Sándor nyelvjárásban ír / beszél, helyesírása és tájsházása következetlen, nyelve olyan idiolektus, melyet még utánózni is nehéz. Egyéni nyelvhasználattal világít rá a sztereotípiákra, lévén voltaképpen maga sem más, mint ezekből a sztereotípiákból megalkotott, ugyanakkor egyénileg és leleményesen továbbgondolt irodalmi figura.

Rózsikám

Hej ha az én Rózsikám viszont szeretne

A szárazkenyér már akkor sem kellene

A kecske sem mán ellene

Nem símogatna mán a tavasz szellete

Tulajdonképpen le vagy szarva Rózsikám

– írja az ál-népi költő *feleségének* (feltehetőleg még a házasság előtt). A lírai perszóna a nyomdafestéket kapott versekben is következetesen a beszélt nyelv regiszterében igyekszik megszólalni, látszólag leutánozva egy olyan tájsházást, mely a valóságban természetesen nem létezik. A következetlen, ál-képzetlen helyesírás sem csupán a fiktív költői alteregó vidékiségre és műveletlenségére utal, mind az ál-népies hangütés, mind pedig a szellemesen megkonstruált íráskép egyúttal eszünkbe juttathatja a régi magyar irodalom korszakát, amikor még nem volt egységes magyar helyesírás – a Petrence-verseknek, bármennyire is humoros és szórakoztató irodalmi alkotások, a teszem azt Balassi korabeli régi magyar irodalmi nép- és műköltészeti alkotások tulajdonképpen pretextusai.

A szerkesztőknek írott Petrence Sándor-levelek, ez az ál-filológiai szövegalkotás ugyancsak figyelemre méltóan frappáns irodalmi megnyilvánulás az egyelőre inkognitóban bujkáló szerző részéről. E levelek kötetben való közlése *élőbbé* teszik a figurát, már-már az a benyomásunk támadhat, mintha „Sanyi bá” valóban létezne és hozzánk szólna, ezáltal pedig a kötet elrugaszkodik a pusztán öncélú költői „marhaskodás” kategóriájától, sokkal magasabb szintre emelkedve annál.

Drága Komám '!

Hogy-eál naccerü újj míveim el-óvasássával? Csak azír kérdezem hogy, ne-e küdgyek míg. Mer van ám most elég, mint libafosztóban egy negy rakás szípújmíves kűttemínyeim, hogy belisajdul a gyönyörtű az emberben az öröm-könnyei! Nagy szeretette' idvezejje lelless jó baráttya innít Kispocsolyság kössígbű.

– olvashatjuk Petrence Sándor az Alföld szerkesztőjének írott egyik levelét, még 2011-ből. Ezek a fiktív személy nevében írott valós levelek színesítik a kötet amúgy is egyéni irodalmi humorát, s egyúttal a perszóna keletkezéstörténetére is rávilágítanak. Olykor szerkesztői válaszokat is olvashatunk egy-egy levél mellett, s úgy tűnik, a legtöbb folyóirat-szerkesztő értette az igényes tréfát, melyet annyira szellemes és egyéni kezdeményezésnek tartott, hogy le is közölte Petrence Sándor verseit, adott esetben többször egymás után. Talán a háttérben ólálkodó, az „Öreg” figuráját kiagyaló szerző maga sem gondolta volna az elején, hogy alteregója ennyire felkelti a szakma egy részének érdeklődését, s hogy a végén Petrence Sándornak megjelenik az „első” (?) verseskötete. Persze az ilyen népszerűvé váló irodalmi alteregóknak is megvannak a maguk veszélyei, nevezetesen pedig az, hogy az őket kiöltő szerző fejére nőnek, s a humoros, álnéven publikált irodalmi megnyilatkozásokat esetleg később többre fogják értékelni, mint a költő saját neve alatt publikált komoly(abb)nak szánt alkotásait. Petrence Sándor esetében ez még persze a jövő zenéje, hiszen bár szűk irodalmi berkekben talán tudható, kit is takar a maszk, a „valódi” *Sándor bá'* egyelőre még nem fedte fel a világnak kilétét, s talán ez még érdekesebbé teszi az általa generált egész irodalmi jelenséget.

Az örök ílet titka

*Ej az Ílet,
csupa víglet,
s kesernyű is,
mint a szíklet.*

*Ej, a Halál,
mintha faláb,*

*lenne kopog,
s állhat tovább.*

(...)

*Mer , a portám,
- túl a pompán - ,
emígy ípűt,
egísz spontán.*

*No majd akkor,
elí parkol,
három kombályn,
s kilenc traktor*

oszt kíz.

Ezen ál-filozofikus ál-népi verset / dalt a kötet vége felé olvashatjuk, immár Petrence Sándor *kísei* szövegei közül. A kötet vége felé kissé mintha az a benyomásunk támadhatna, hogy az egyszerűség látszatát a költőnek talán nem sikerül végig fenntartani – a bravúros rímek és metrika, bár óriási formakultúráról és a verstan kisujjból való ismeretéről tesznek tanúbizonyságot, helyenként kissé talán elrugaszkodnak eredeti céljuktól. A szövegek a kötet vége felé egyre komplexebbé válnak, s bár e komplexitás felettébb érdekes, úgy vélem, Petrence Sándornak itt már nem sikerül fenntartania azt a gördülékenységet és látszólagos egyszerűséget, mondhatni jól megkonstruált ál-népiséget, mely a kötet első felében még kétségtelenül jelen van – a tanulatlan ál-népi költő perszónája mögött egyre inkább felsejlik a nagyon is tanult poeta doctus alakja. Persze olvasóként végig tudjuk, hogy átverés és tréfa „áldozatai” vagyunk, a kötet eleinte azonban képes megteremteni azt az illúziót, mintha Petrence Sándor – egyébként kedves és szellemes – alakja valóban létezne, valóban hozzánk beszélne, ám ez az illúzió a vége felé egy kissé kifulladás. A vállalkozás persze ettől még nem sikertelen, sőt: érdekes, igényes olvasmány, mely nem csupán szórakoztat, de felidézi a magyar költészettörténeti hagyomány lényeges elemeit. Mondhatnánk, vérbeli posztmodern irodalmi alkotással van dolgunk, mely remekül kihasználja az irónia és az intertextualitás nyújtotta lehetőségeket.

S végezetül óhatatlanul felmerül a kérdés: mekkora esztétikai értékkel bír tulajdonképpen a *Fagyott pacsirta* című kötet, több-e ez, mint egy frappáns irodalmi poén, amelyen jól lehet röhögni, aztán megfélekezni róla? Bár poénnak kétségkívül poén, talán a mostanság amúgy meglehetősen pesszimista kortárs magyar költészet egyik legjobb poénja az utóbbi években, úgy gondolom, valamivel azért több is. A szerzőnek kétségtelenül nem Petrence Sándor ál-népies verseskötete lesz élete főműve. Azonban azokat a lehetőségeket, amelyeket egy ilyen humoros irodalmi megnyilvánulás nyújthat, a kötet a lehető legjobban kihasználta. Van itt minden, ami csak kell ahhoz, hogy egy eleve humorosnak szánt irodalmi alkotáson jól szórakozhasson a mindenkor olvasó: a hagyományok és sztereotípiák kipellengérezése, töménytelen intertextualitás és irónia, sokszoros értelmezési lehetőségek, kivételes nyelv- és formakultúra, bravúros irodalmi játék azzal, hogyan is tud kibújni a költő a bőréből? A magát egy ideig a közönség előtt felfedni nem akaró költő⁴ összességében jól megkonstruálta lírai alteregóját, s talán a lehető legtöbbet hozta ki a humoros, posztmodern szereplő által felkínált eszköztárból. A *Fagyott pacsirta* jó lehetőség volt egy szerzőnek arra, hogy ebben a műfajban is kipróbálja magát, s a költői nyelv erősen invenciózus használta remek szakmai gyakorlat lehet arra is, hogy a későbbiekben sokkal komolyabb költemények is kikerüljenek a keze alól.

4. Az irodalmi hasonmás irodalmi hasonmása?

Személyes hangvételű bekezdések Nyerges Gábor Ádám *Sziránó* című prózakötetéről

Három, az irónia alakzata által erősen áthatott verseskötet és többéves, intenzív költői pálya után Nyerges Gábor Ádám, a fiatal magyar irodalom egyik jeles szerzője novelláskötettel / kisregénnyel jelentkezett. Ez persze korántsem meglepő, hiszen a *Sziránó*⁵ címet viselő elbeszélésfüzér darabjai köztudottan nem a semmiből és nem is egyetlen nap alatt születtek, hiszen az elmúlt években többségük – mondhatni, még novellakorukban – megjelent a magyar folyóiratsajtó hasábjain. Nem előzmény nélküli produkcióról, hanem többéves munkáról van tehát szó, mely most végre könyvformát öltött.

⁴ A kritika írásának és folyóiratban való megjelenésének idején Petrence Sándor kitalálójának személye még ismeretlen volt az olvasó előtt, s a költő inkognitóját a kritika írója is tiszteletben tartotta. Az írás jelen könyvben történő megjelenése idején immár a szélesebb nyilvánosság számára is köztudomású, hogy Petrence Sándor ál-népi költő nem más, mint Nyerges Gábor Ádám kortárs költő alteregója.

⁵ Hivatkozott kiadás: NYERGES Gábor Ádám, *Sziránó*, Budapest, Fiatal Írók Szövetsége, 2013.

Koncepciója szerint a *Sziránó* – miként azt értő fülszövegében Darvasi Ferenc is kiemeli – afféle nemzedék- és iskolaregény, vagy legalábbis annak látszó, azzá összeálló novellafüzér (a műfaji behatárolás nem egyszerű feladat – a kötet alcíme szerint *színfőnia*), melynek főszereplője egy általános iskolás éveiben járó kamaszfiú, aki minden bizonnyal a szerző, Nyerges Gábor Ádám alteregója. A helyszín az 1990-es / 2000-es évek Magyarországa, Budapestje, a központi történések pedig olyan események, amelyek erre a korszakra és erre a miliőre jellemzőek (voltak?). Mivel jórészt önálló, lazán összefüggő történetek füzére alkotja a könyvet, aligha volna érdemes megkísérelni összefoglalni a (klasszikus értelemben nem létező?) cselekményt, sokkal inkább érdemes jellemezni azt az atmoszférát és nézőpontrendszert, amelyben / amelyből a *Sziránó* íródott.

Először is, miért pont Sziránó? – így, magyaros, fonetikus átírással –, miért is lesz egy általános iskolás kiskamasznak az alteregója a rendszerváltás utáni Magyarországon az egyébként a valóságban is élt, ám Edmond Rostand róla írott újromantikus drámája nyomán világirodalmi alakká emelkedett, tragikomikusan nagyorrú, XVII. századi francia költő és párbajhős, Cyrano de Bergerac? A választ erre a kötet egyik bemutató estjén maga a szerző adta meg. Az elbeszélésfüzér mottójául a francia drámaíró ismert mondatát választotta, mely egyébként nem a kötet szennycímlapján, hanem kissé hátrébb, a 11. oldalon szerepel: „*Mert magamat kigúnyolom, ha kell, / De hogy más mondja, azt nem tűröm el!*”. Mindennek a kulcsa tehát, s nem csupán Nyerges költészetében, de prózájában is az ironia, azon belül is főként a fanyar önironia. A szám szerint huszonnyolc rövid, olykor önállósuló, olykor egymásra előre- és visszautaló elbeszélés / fejezet hangvétele a főszereplőt érő negatív tapasztalatok tömkelege ellenére – hiszen kit ne érnének negatív tapasztalatok, fájdalmas csalódások általános iskolás gyerekként – alapvetően pozitív, derűs. A konfliktushelyzetek nem annyira drámaiak, legalábbis a prózakötet nyelvezetén keresztül eléri, hogy a mindenkori olvasó számára ne tűnjenek olyan végzetesnek, még ha a főszereplő számára azok is. A tétek persze látszólag jóval kisebbek és komolytalanabbak, mint a felnőttek véresen komoly és könyörtelen világában, a főhős perspektívájából szemlélve mégis elnyerik a maguk súlyát. Személyes konfliktusok barátokkal, osztálytársakkal, vagy éppen kollektív ellentétek fiúk és lányok, diákok és tanárok között – a maguk kontextusában, a maguk idejében, légyen is a főszereplő a külső szemlélő nézőpontjából bármennyire védett helyzetben, adott esetben halálosan komolynak és vérre menőnek hatnak, ám az esetek nagy részében persze korántsem megoldhatatlanok. S valahogy mintha jelen lenne e történetekben valami emberen túli gondviselés is, hiszen Sziránó minden negatív helyzetből szinte sértetlenül, sőt, olykor számára kedvező módon, győztesen kerül ki, erre pedig látszólag nincs is logikus magyarázat.

A szereplő valahogy egyedi konfliktuskezelő képességgel rendelkezik, olvashatnánk ki a különböző általános iskolás bonyodalmakat a maguk ironikus komolyságában élénk táró történetekből – elég, ha például az osztályfőnök Vivien néni és az osztály fiú tagjainak nagy konfliktusát és szinte drámai szócsatáját említjük. Mondhatnánk, talán egy kis túlzással, de a *kissrác* már ilyen fiatalon is remek diplomatának bizonyul. S úgy vélem, itt találjuk meg a megoldást arra a kérdésre, miként tud úrrá lenni egy látszólag tapasztalatlan és meglehetősen éretlen kamaszfiú a számára igenis nagy kihívást, adott esetben komoly traumát jelentő, váratlan élethelyzeteken.

Kitűnik Nyerges Gábor Ádám elbeszéléseiből, hogy alteregója, Sziránó már egészen kis korában is afféle igazi *nagydumás*, aki szinte minden helyzetben képes érvelni, vagy éppenséggel úgymond *rizsázni*, s adott esetben, miként XVI. században élt – Rostand interpretációjában sokkalta drámaibb kontextusban fellépő – irodalmi alteregója, Cyrano de Bergerac is, *magát kigúnyolni, ha kell*. A kis általános iskolás Sziránó maga is nagy párbajhőssé válik az olykor szomorkásan mulatságos történetek folyamán – melyek egyébként, ha mást nem is, de látszólag kronológiai sorrendben követik egymást, ily módon pedig megengedik, hogy feltételezzük az igencsak fiatal főszereplő jellemfejlődését –, csak éppen kevésbé vérre menő, ám számára mindenképpen komoly próbatételeket jelentő duellumait nem karddal vagy törrel, hanem szavakkal vívja meg. Elsődleges fegyvere: a nyelv. Az a nyelv, amelyre az író, jelen esetben az önnön ifjonti énjét újrateremtő író – s ezt a tényt akkor sem hanyagolhatjuk el, ha igyekszünk eltekinteni a referenciális / biografizáló olvasat igencsak nagy korlátokat élénk állító, az értelmezés határait leszűkítő módszerétől is – feltette életét, de legalábbis tollát / klaviatúráját. S itt van az a pont, ahol nem tekinthetünk el a tárgyalt kötet metairrodalmi reflexióitól és attól a ténytől, hogy a történetfűzér főszereplője igenis egy élő kortárs író-költő alteregója.

Miként arra ismételten csak Darvasi Ferenc utal szokatlanul tömör, lényegre törő fülszövegében, Sziránó nem más, mint „Karinthy Frigyes első számú földi helytartója”, a regény pedig „egyben iskola- és nemzedékregény”. Két elsődleges magyar irodalmi előzménye és kapcsolódási pontja tehát Karinthy *Tanár úr, kérem!*, illetve Ottlik *Iskola a határon* című sokat elemzett, paradigmaticus regényei. No persze mindezt akár Darvasi Ferenc fülszövegének irányítási szempontjai nélkül is érezheti a kellően szenzitív olvasó, ugyanakkor e két nagynak bizonyult, az idő próbáját kiállt irodalmi műhöz mérni egy fiatal kortárs magyar szerző első prózakötetét igencsak jóindulatú laudáció a fülszöveget jegyző irodalmár részéről. Megítélésem szerint – nem csupán az önironikus alaptónus, de szereplők életkora és a történet (általános) iskolai kontextusa miatt is sokkal több köze van Karinthy,

mint Ottlik prózakötetéhez, előbbihez viszont egészen konkrét, szándékos intertextuális utalások is kötik. Kissé leegyszerűsítve azt mondhatnánk: Sziránó szinte ugyanolyan *nagydumás* kiskamasz, aki ugyanúgy képes *megmagyarázni a bizonyítványát* bárkinek, mint Karinthy *Tanár úr, kérem!*-ének diákjai. Mint említettem, igazi párbajhőssel van dolgunk, akinek fegyvere persze nem a tör vagy a pisztoly, de még csak nem is az ökke, hanem mindig, minden körülmények között a nyelv. Ez pedig arra is enged következtetni, hogy már a kis – a kötet utalásai szerint a történetek folyamán mondjuk 8-14 éves – Sziránó meglehetősen ifjú kora ellenére is predesztinálva van arra a sorsra, hogy később íróvá, irodalmárra, esetleg valamiféle humánértelmiségivé érjen, s olyan pályát válasszon, ahol elsősorban a neki adatott nyelvi tehetséget használja fel, hogy túléljen és érvényesüljön későbbi élete során. Elég, ha csupán a szerző – ugyancsak egyik kötetbemutató estjén tett – azon kijelentésére gondolunk, mely szerint a *Sziránót* idővel szeretné prózatrilógiává bővíteni, melynek második kötete a főszereplő gimnáziumi éveiről, harmadik pedig az egyetemi tanulmányok és a felnőtté válás éveiről szólna. Persze az, hogy Sziránó, akinek polgári nevét, már van neki ilyen, a regényből egyelőre még hangsúlyozottan nem ismerhetjük meg, végül az életrajzi szerző személyéhez hasonlatos módon a bölcsészkarra nyer-e felvételt, illetve ezzel párhuzamosan maga is íróvá / költővé érik-e, a megfelelő módon kamatoztatva a már kiskamasz korában is megmutatkozó, neki adatott verbális kompetenciákat, még kérdéses, a jövő zenéje – de egyúttal mindenképpen a kritikus szubjektív feltételezése is.

Kissé csapongó és olykor-olykor általánosításokba hajló kritikánk vége felé essék végre szó a *Sziránó* című kisregény karakterformálásáról és írói nyelvhasználatának erényeiről, illetve hibáiról is.

A címszereplőn kívül gyakorlatilag mindenki más – diáktársak, kamaszkori szerelmek, rokonok, tanárok – kissé kidolgozatlanak, önálló karakterekként olykor érvénytelennek tűnnek, de legalábbis alakjaik minden körülmények között a címszereplő szemüvegén át értelmeződnek, így önállóságuk is megkérdőjeleződik. Az őt körülvevő világot gyakorlatilag csak Sziránó szemszögéből látjuk – még akkor is, ha az elbeszélés nem egyes szám első személyben szólal meg –, Sziránó maga ellenben halálpontosan, mesterien kidolgozott, élő irodalmi figura. Olykor hiteles, olykor hiteltelen megnyilvánulásokat mutat, csak úgy, mint mi magunk a való életben. Egyszer gyermekhez híven naiv és tapasztalatlan, másszor a legdörzsöltebb felnőttekhez hasonlatos módon cinikus, agyafűrt és céltudatos alak. Ám ettől függetlenül mindig alapvetően jószándékú és jóhiszemű, az a fajta regényhős, aki a benne meglévő egészséges egoizmus mellett azért az esetek többségében embertársaira is igyekszik gondolni, s akit éppen a maga korlátai és esendőségei tesznek emberré. Mindemellett 8-14

éves kamaszfiú létére már-már hihetetlenül koravén, de legalábbis koraérett figura, aki végig hajlamos a nagy igazságok keresésére és a szentenciózus következtetések levonására – erre talán az egyik legjobb példa *A Felültetettek Klubja* című fejezet elején olvasható belső monológ-részlet, melyben a főhős a szerelemről elmélkedik, a kötet 91. oldalán:

„Fiatalnak lenni. Az valami olyan, hogy rohangászni a napfényben, nem, nem érdekel, ha giccs, ezt akkor is végig kell gondolni legalább egyszer, rohangászni a napfényben, együtt, sokan és szerelmesen, és nagyokat röhögve egymást fotóztatni, hogy de hülyék és milyen piszkosul is fiatalok (értsd: bohók) vagyunk. Meg különböző helyekre elmenni inni, de aztán nem összehányni magunkat, és aggódni, hogy majd ki hogyan fog hazajutni, meg támogatni azt, amelyik már menni is alig tud, a pórusainkból meg ömlik a cigi és az olcsó pia szaga. Csak bedobunk pár sört, aztán sétálunk a kora nyári, szellős utcákon, ahova odasüt a hold, igen bazmeg, a hold, és nem hugyoznak a lábunk alá a csövesek, igen, na és ha ez kéne annyira, akkor mi van. (...)

Szerelmesnek is kéne lenni, nem csak úgy im meg ám, ahogy az ember kiválaszt egy nőt, aki valamilyen szempontból megfelel, szép vagy okos vagy vonzó, hanem ezek mind együttvéve, igen, határozottan kell, hogy legyen ilyen nő is, csak az istennek nem találkozom vele soha. Valamelyikkel. Mert több is van ilyen, és most nem is arra az egy tökéletesre gondolok, hanem azokra, akik az odáig vezető utat kiadják, akik csak majdnem a társaid, de míg rájössz, hogy őket miért nem – addig meg is tanulsz szeretni. Na, ezek hol késnek már. Meg úgy egyáltalán, ez az egész hol van már.”

– Itt mintha a megírt perszóna életkorához képest egy kissé túlzottan homlokráncolás, bölcselkedőn melodramatikus hangnemben szólalna meg a címszereplő, ami adott esetben kissé hiteltelenné teheti a kötet egészét amúgy átható gyermeki / kamaszfiúi perspektívát. Persze, és ezt azért a legnagyobb írók hasonló, ifjúsági perspektívából megszólaló regényeiről is elmondhatjuk, mindig átüt, hogy jóval idősebb személy írta a művet, mint akinek a nézőpontjából a történet elmesélődik. Épp ezért talán nem is lehetséges száz százalékgig hiteles gyermeki perszónát teremteni – és ezért van az, hogy a világirodalomban még a leghitelesebben megszólaló és megnyilvánuló gyermekszereplők is végső soron nem mások, mint lekicsinyített, irodalmilag kiskorúsított felnőttek, akiknek a nézőpontja csak látszólag különbözik radikálisan a valódi élettapasztalatokkal rendelkező, szinte mindig kellően kisszerű és kellően kiábrándító motivációk által mozgatott felnőttek nézőpontjától. Éppen

ezért talán inkább ne is kérjük számon egy első prózakötetes fiatal író gyermeki alteregóján azt, amit a felnőtteknek sem ildomos felróni...

Ami pedig Nyerges prózakötetének írói nyelvhasználatát illeti, megítélésem szerint ez az, ami valójában, ténylegesen élővé teszi és mozgatja a könyvet és annak főszereplőjét. A mű tobzódik a nyelvi regiszterekben, egészen az olykor alpári, ám szellemes '90-es évekbeli diákszlengtől a tényeket megállapító, tárgyilagos elbeszélői stíluson át a legemelkedettebb, már-már patetikus irodalmi nyelvhasználatig, mely helyenként maga is önnön paródiájába fordul át. Megjelenni látszik az a nyelvi fundamentalizmus, mely a kortárs magyar próza jeles képviselői közül mondjuk Zsávolya Zoltán, Darvasi László vagy éppen Esterházy Péter prózai műveiben érezhető. A nyelvi megformáltság és a nyelvvel végezhető játékok tömkelege, a kifejezőkészség határainak feszegetése, az igazi, már-már vonalas posztmodern író szövegalkotási stratégiája ez, aki a referencialitáson és a stabilnak vélt jelentésen túl, vagy éppen azokban kételkedve elsősorban és mindenekfelett a nyelv erejében hisz, s egyúttal ösztönösen a nyelv teremtő erejére bízta magát és irodalmi mondanivalóját. Alapvetően a stílusbravúrok, nyelvi remeklések azok, amelyek igazán élvezetessé, olvasmányossá, s éppen ezért letehetetlenné és nehezen feledhetővé teszik a *Sziránó* című elbeszélésfüzért, melyet meglátásom szerint azért enyhe túlzás *nemzedékregénynek* titulálni. Túlzásnak hat, mégpedig azért, mert bár a korszak, amelyben játszódik, bizonyos utalások alapján azonosítható – példának okáért a kosárlabdakártyák csereberélése a '90-es évek általános iskolás diákjaira volt jellemző, s ekkor még kevésbé volt jelen az internet, az információs társadalom, mint a mai kisdíjakok életében –, kétséges azt állítani, hogy az 1980-as években született generációt összekötné valami olyan közös esemény- és élményrendszer, amely alapján ők egyértelműen egy adott nemzedék tagjaiként azonosíthatnák magukat. Mindez persze egyénenként elég változó lehet, s ha más nem is, közös tapasztalat lehet a rendszerváltás utáni tíz-tizenöt évben felnőtt, általános iskolai tanulmányait akkor végző generáció számára, hogy a '90-es években még osztálytársadalmi szinten nagyobb reményteliség uralkodott, s még az akkori gyerekek-kamaszok is megtapasztalhattak valamiféle létbiztonságot, pozitív jövő felé mutató perspektívát, ha mást nem, a társadalmi-gazdasági fejlődés illúzióját. Talán erre is kíván utalni az a tendencia, hogy a *Sziránó* történetei bonyodalmaktól és csalódásoktól nem mentesek, ám a szereplők helyzetéről és lehetőségeiről alapvetően mégis pozitív képet festenek.

A kötet jövőbeni fontosságát, jelentőségét itt és most megítélni nem tudjuk. Egy ifjú költő-prózaíró debütáló prózakötetét bármiféle potenciális irodalomtörténeti jelentőséggel felruházni túlzó, már-már felelőtlen gesztus volna a kritikus részéről. Annyi azonban bizonyos, hogy a *Sziránó* című könyv a legifjabb kortárs magyar prózaírodalom ígéretes,

eredeti, friss hangnemben megszólaló, egy bizonyos generációs élményanyagot többé-kevésbé hitelesen közvetítő, s a mindenkori olvasó számára az (ön)íronia alakzata által mindenfajta élethelyzetet elviselhetőbbé tevő darabja. S itt rekesszük is be mind a laudációt, mind pedig a bírálatot. Mivel egy potenciális prózatrilógia első darabjáról van szó: várjuk a folytatást.

NYERGES GÁBOR ÁDÁM-BIBLIOGRÁFIA

TAMÁS Péter: Nyerges Gábor Ádám szétírja magát (FÉL Online – 2009. december)

BRAUN Barna: Az instant vers elfogyott (FÉL Online – 2011. szeptember)

KELEMEN Lajos: Kilenc mag (A Beszámított veszteség című antológiáról) (Új Forrás – 2010. március)

KUPA Júlia: Válogatott élvezetek helye (Prae.hu, 2010. október)

BEDI Katalin: Beszámított veszteség – Apokrif antológia (Kultúra & Kritika, 2010. november)

MÁDAI Nándor: Darált vágyak osztálya – Kritika Nyerges Gábor Ádám Helyi érzéstelenítés című kötetéről (Irodalmi Jelen, 2010. november)

BRAUN Barna: Yorick, te szemét! – kritika a Helyi érzéstelenítésről (Kulter.hu, 2010. december)

KÁNTÁS Balázs: Öt recenzió öt fiatal költőről – Nyerges Gábor Ádám: Helyi érzéstelenítés (Új Forrás, 2011. február)

BICSÉRDI Ádám: Jól szituált beteg – kritika a Helyi érzéstelenítésről (Új Forrás, 2011. február)

K.S.A.: Egy aktív érzékelő versei (Könyvhét, 2011. március)

SMID Róbert: A grammatika érzéketlensége (Alföld, 2011. április)

VASS Norbert: Egészen halkan suttogni... - Tortilla helyett (Nyerges Gábor Ádám Instant című szövegfilmje mellé) (Apokrif Online, 2011. május)

KÉPES Gábor: Helyi érzéstelenítés (Szépirodalmi Figyelő, 2011. július)

TINKÓ Máté: Tábor verni Apokrif módra (Kulter.hu, 2011. szeptember)

PAYER Imre: A lét(ige) toldalékolt esélyei (Kritika, 2012. január)

CSIDER István Zoltán: Jól tálalni a pacalt (Népszabadság, 2012. április 11.)

NAGY Márta Júlia: Világfájdalomra semmi ok (Prae.hu, 2012. április 12.)

SÓS Dóra: Senkiföldelés (FÉL Online, 2012. június 2.)

KÁNTÁS Balázs: Irónia és hitelesség között – avagy a 180 oldalas fordulat? (Irodalmi Jelen, 2012. július 1.)

PUCHER Bálint: Bölcsész spleen (Kulter.hu, 2012. július 29.)

GOROVE Eszter: Versek vetésforgóban (ÚjNautilus, 2012. augusztus 5.)

MÁCSADI Anni: “Könnyek egy kompakt kis csomagban” – gondolatok NY. G. Á. második verscsokráról (Trubadúr Magazin, 2012. augusztus 23.)

SZENDI Nóra: Himnusz a Kölcsönvett Szavakhoz (Palócföld, 2012. október)

TAMÁSI Orosz János: Új időknek régiúj dalaival (Magyar – Hon – Lap, 2012. október 26.)

NEMEH Diána: A nagy költő és a balfácán porhüvely (Szépirodalmi Figyelő, 2012. december)

BEDECS László: Újnális újabb (Új Könyvpiac, 2013. február)

BEDI Katalin: Utódja, őse, rokona, ismerőse (Kultúra & Kritika, 2013. február 21.)

BICSÉRDİ Ádám: Versek a tartós kamaszkorból (Új Forrás, 2013. március)

MURÁNYI Gábor: Lesznie kell (HVG, 2013. április 3.)

MIZSER Attila: Barázdák (Népszabadság, 2013. június (1.))

TÁLOS Barbara: Figyeld az arcom, mert csalog. Nyerges Gábor Ádám: Számvetésforgó (Műút, 2013. június)

AYHAN Gökhan: Orbán-kanca, megnyergelve. Nyerges Gábor Ádám: Számvetésforgó (Műút, 2013. június)

VARGA Julis: Remélem, hülye vagyok, és tévedek (Kultúrpart, 2013. október 30.)

SÓS Dóra: A mégsem gazember (Librarius, 2013. november 3.)